

Joaquín Mola Martínez i Víctor Balaguer, corresponsals a la guerra d'Itàlia, 1859

per **Jaume Guillamet (Universitat Pompeu Fabra)**

Citació recomanada: Guillamet, Jaume (2012). "Joaquin Mola Martinez i Victor Balaguer, corresponsals a la guerra d'Itàlia, 1859". Obra Periodística, 3. <http://www.upf.edu/obraperiodistica/anuari-2012/corresponsals-guerra-italia-1859.html>

Resum

El militar Joaquín Mola Martínez i l'escriptor i polític liberal Víctor Balaguer van enviar cròniques de la segona guerra per la unitat d'Itàlia, entre maig i juliol de 1859, al ja veterà *Diario de Barcelona* i a *El Telégrafo*, nascut l'any anterior. Mola va ser enviat expressament pel diari, del que era redactor, mentre que Balaguer va viatjar a Itàlia per la seva activitat literària i com a membre del partit progressista. Són els primers corresponsals de guerra de la premsa de Barcelona, així com els primers fins ara documentats a tot Espanya. Les seves cròniques donen visions complementàries del conflicte i presenten els trets més característics d'aquesta modalitat periodística tot just estrenada, cinc any després que el diari britànic *The Times* enviés el seu primer corresponal William Howard Russell a la guerra de Crimea,

Paraules clau: Joaquín Mola Martínez, Víctor Balaguer, *Diario de Barcelona*, *El Telégrafo*, Guerra d'Itàlia, corresponsals de guerra

Article en format .pdf

Els autors

Joaquín Mola Martínez i Víctor Balaguer són els primers corresponsals de guerra documentats a la premsa espanyola, uns mesos abans de la guerra d'Àfrica d'Espanya contra el Marroc, que alguns autors (Martínez Salazar, 1985; Palomo, 2005) consideren l' inici de les corresponsalies de guerra a Espanya. El testimoni de Balaguer d'haver coincidit a Itàlia amb el redactor del diari *La Iberia* de Madrid Carlos Massa Sanguinetti fa suposar que aquest també hauria publicat cròniques de la guerra.

Joaquín Mola Martínez (Alacant, 1822 - Barcelona?, 1882) compagina la carrera militar amb la feina de redactor del *Diario de Barcelona*, des de 1854, inici del Bienni Progressista. Entre maig i juliol de 1859 viatja a Gènova, Torí i Milà, amb motiu de la segona i decisiva guerra per la unitat d'Itàlia i a finals de s'incorpora a l'exèrcit a Ceuta i participa a l'anomenada guerra d'Àfrica, d'Espanya contra Marroc, que acaba el març de 1860, sobre la qual envia també correspondències al diari. Més tard escriu amb Joan Mañé i Flaquer una *Historia del bandolerismo y la camorra en la Italia meridional* (1864). Lluita en les guerres carlines, arriba a general de brigada, és cap del sometent de Catalunya i n'escriu un reglament, que és publicat pòstumament.

Víctor Balaguer (Barcelona, 1824 - Madrid, 1901) és poeta, periodista, historiador i dramaturg, a més de polític. Diputat liberal progressista i ministre en diversos governs del Sexenni Democràtic i posteriors. Crea diversos diaris i revistes: *El Catalán* (1849), *El Conseller* (1850), *La Violeta de Oro* (1851) i *La Corona de Aragón* (1854). Autor en català i en castellà destacat i prolífic de la Renaixença, escriu entre altres obres *Los trovadores modernos* (1859), *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón* (1860-1863), *Historia política y literaria de los trovadores* (1878-1879) i *Instituciones y reyes de Aragón* (1896), així com *Las calles de Barcelona* (1865), resultat de la seva proposta de noms per als carrers nous de l'Eixample que fou adoptada oficialment. Aprofitant un viatge a Itàlia, entre maig i juliol de 1859, escriure un sèrie de cròniques de guerra per al diari *El Telégrafo*, recollides més tard en el llibre *Mis recuerdos de Italia* (1890) .

Cròniques de la guerra d'Itàlia

Després d'una primera guerra per la unitat d'Itàlia de 1848, la segona empresa contra l'Emperador d'Àustria, el 1859, pel rei de Sardenya Víctor Manuel II amb el suport de l'emperador francès Napoleó III i les forces encapçalades per Giussiepe Garibaldi, culmina el 1861 amb la proclamació del regne d'Itàlia. La unificació plena no arriba fins després de la tercera guerra de 1866 i la conquesta de Roma el 1870.

Joaquín Mola Martínez envia a *Diario de Barcelona* la primera crònica des de Marsella el 28 de maig de 1859 i és publicada el dia 30. Pocs dies més tard hi ha la batalla de Magenta, que decanta el conflicte a favor de les armes franco-italianes. La darrera crònica és enviada el 15 de juliol des de Milà i publicada el dia 22, després de l'armistici establert com a conseqüència de la batalla decisiva de Solferino del 24 de juny. Són un total de 35 cròniques en 24 edicions i escriu 6 articles de balanç, ja a Barcelona.

Víctor Balaguer envia cròniques a *El Telégrafo*, durant un viatge a Itàlia emprès particularment, en relació amb la seva activitat literària i política, en companyia del també periodista i correligionari Lluís Cutchet. Les dues primeres correspondències són enviades des de Marsella, en un moment més avançat de la guerra, els dies 17 i 18 de juny de 1859 i publicades el dia 22, mentre que envia la última el 8 de juliol i es publica el 14. Són un total de 17 cròniques al llarg de 14 edicions del diari. El 15 de juliol, el diari informa que juntament amb el redactor del diari madrileny *La Iberia* Carlos Massa Sanguinetti i el pintor català Alonso Gelabert y Buzo, Balaguer s'ha sumat des del front de la guerra a una carta d'adhesió dels liberals espanyols publicada al diari *La Italia* de Torí.

Diario de Barcelona i El Telégrafo

El Diario de Barcelona (1792-1992), editat per Antoni Brusi Ferrer i dirigit de facto per Joan Mañé Flaquer, havia estat fundat pel napolità Pedro Pablo Husón de Lapazaran, el 1792, convertit en diari oficial de l'ocupació francesa el 1810 i autoritzat el 1814 a Antoni Brusi Mirabent, pare de l'anterior. Des de 1854, adopta una posició política de suport al partit d'Unión Liberal del general Enrique O'Donnell i es converteix en un dels diaris més influents d'Espanya.

El Telégrafo (1858-1939, amb altres noms i El Diluvio des de 1879), fundat el 1858 per Ferran Patxot, s'adreça al públic naixent de la classe mitjana barcelonina amb un preu de subscripció que és la meitat de l'anterior. Tot i no tenir inicialment color polític, tindrà dificultats amb el govern i en arribar el Sexenni es declararà demòcrata i republicà.

"Correspondencias"

S'han triat cinc cròniques de cada un dels dos autors per a aquesta antologia, però com que alguns dies els diaris en publiquen més d'una, també s'han inclòs en cada document digitalitzat, ja que són l'aportació oferta en cada edició.

En tots dos diaris, les cròniques dels corresponsals es publiquen en la secció de "Correspondencias", amb la forma usual de cartes adreçades al director del diari, sense títol i amb la única indicació inicial de la població i la data de l'enviament. El corresponsal del *Diario de Barcelona* només signa amb les inicials J.M. y M., mentre que el de *El Telégrafo* signa amb el nom complet, Víctor Balaguer.

J. M. y M.

La primera crònica de Joaquín Mola Martínez, datada a Gènova el 31 de maig i seguida de dues més del 2 de juny de 1859 - *Diario de Barcelona*, 6 de juny de 1859- és el relat de la travessia per mar des de Marsella, en un vaixell on hi viatgen també un batalló anglès amb les condecoracions rebudes a la guerra de Crimea. Amb les primeres impressions i notícies de Gènova, Mola ja es refereix a la participació del rei Victor Manuel a les accions de guerra, amb reserves sobre la seva conveniència. [[1](#), [2](#), [3](#)]

La segona crònica - *Diario de Barcelona*, 22 de juny de 1859- relata el seu viatge de Torí i a Milà, datada el 15 de juny, seguida de dues més dels dies 16 i 17 de juny, i aporta el testimoni ocular de la seva visita al que havia estat camp de batalla de Magenta. [[1](#), [2](#), [3](#)]

La tercera crònica - *Diario de Barcelona*, 4 de juliol de 1859- relata la decisiva batalla de Solferino. Escrita a Brescia el 25 de juny, es proposa dir "toda la verdad con que puede hacerlo un testigo ocular que ha dominado el campo que ha sido teatro de esta lucha desde una elevada y cercana posición". [[1](#), [2](#), [3](#), [4](#)]

La quarta crònica - *Diario de Barcelona*, 9 de juliol de 1859- explica des de Desenzano el 30 de juny les dues vegades que s'ha creuat amb el rei Victor Manuel durant un recorregut per les posicions franceses i italianes i la impressió que li causa la senzillesa del "rey soldado". [[1](#), [2](#), [3](#), [4](#)]

La cinquena crònica - *Diario de Barcelona*, 22 de juliol de 1859- és la última que Mola envia des de Milà, el 13 de juliol, abans de tornar a Barcelona i relata l'arribada de l'emperador Napoleó III de França a Milà, la seva trobada amb el rei i l'acollida de la ciutat. [[1](#), [2](#), [3](#)]

Víctor Balaguer

La primera crònica triada de Víctor Balaguer - *El Telégrafo*, 22 de juny de 1859- és la que envia des de Marsella el

17 de juny, en començar la seva correspondència, seguida d'una altra del 18, L'escriptor i polític s'imposa de mantenir el to de neutralitat desitjat per un periòdic que no té color polític. [[1](#), [2](#)]

La segona crònica - *El Telégrafo*, 28 de juny de 1859- l'envia des de Gènova el 22 de juny, i explica l'ambient de la ciutat marcada pel moviment continuat de l'exèrcit entorn del qual gira tota la vida social. [[1](#), [2](#)]

La tercera crònica - *El Telégrafo*, 5 de juliol de 1859- és el relat d'una visita al camp de Solferino, ja passada la batalla, per gentilesa d'un amic milanès i on es troba el col·lega madrileny Massa Sanguinetti de *La Iberia*, en companyia d'un general espanyol, en una carta datada a Milà el 28 de juny. [[1](#), [2](#)]

La quarta crònica - *El Telégrafo*, 6 de juliol de 1859- explica l'arribada nocturna de ferits a Milà, des d'on escriu el 29 de juny, destacant l'esforç dels cavallers i les dames de la ciutat en atendre els soldats necessitats. [[1](#), [2](#)]

La cinquena crònica - *El Telégrafo*, 7 de juliol de 1859- és de la visita al quarter general sard i entusiasme a Milà, datada el 2 de juliol, seguida d'una altra de 5 de juliol. [[1](#), [2](#)]

Bibliografia i fonts

Guillamet, Jaume (2010): *L'arrencada del periodisme liberal. Política, mercat i llengua a la premsa catalana, 1833-1874*, Vic-Barcelona, Eumo Editorial, p. 212-214.

Martínez Salazar, A (1998): "Los primeros corresponsales de guerra españoles", *Historia* 16, 272, Madrid, p. 88-95.

Palomo, María del Mar, editora (2005): Pedro A. de Alarcón: *Diario de un testigo de la guerra de África*, Sevilla, Fundación José Manuel Lara, Clásicos andaluces, p. XXXVIII - XXXIX

Pascual Sastre, Isabel María (2002): *La Italia del Risorgimento y la España del Sexenio Democrático (1868-1874)*, Madrid, CSIC, Biblioteca de Historia, p.76-80 y 108.

Full de servei de Joaquín Mola y Martínez. Archivo General Militar de Segovia.